

Lokale besturen aan zet

‘Het risico op vroegtijdige schooluitval start mogelijk al bij de geboorte’, zegt Kathleen Helsen (gedeputeerde Provincie Antwerpen). ‘Daarom werken we in het Trampoline-project preventief om alle kinderen kansen te geven op een goeie ontwikkeling.’

tekst
WOUTER BULCKAERT
foto
JENS MOLLENVANGER

Kathleen Helsen: ‘Trampoline is een project van Provincie Antwerpen en Vernieuwing in de Basisvoorzieningen voor Jonge Kinderen (VBJK) in samenwerking met zeven gemeenten in onze provincie. In dat project bekijken we hoe we kunnen voorkomen dat leerlingen in die gemeenten de school verlaten zonder diploma. Vroegtijdige schooluitval is een probleem in heel Vlaanderen. Onderzoek toont aan dat jonge mensen die zonder diploma op de arbeidsmarkt terechtkomen, heel kwetsbaar staan. Daarom moeten we inzetten op preventie.’

En die preventieve aanpak begint zo vroeg mogelijk?

Kathleen Helsen: ‘Inderdaad. Wetenschappelijk onderzoek toont aan dat het risico op ongekwalificeerde uitstroom al start bij de geboorte. Er zijn dus kinderen die de kleuterschool al met een achterstand in hun ontwikkeling beginnen. Een achterstand die je na je zevende jaar nog moeilijk kan inhalen. Ontwikkelings- en leerachterstand wegwerken is niet eenvoudig. Als dit niet lukt, kan het leiden tot demotivatie en spijbelen. We zien vandaag heel veel initiatieven om tieners aan boord

te houden op school, maar op die leeftijd zijn er al heel wat kansen gemist. We moeten al van bij de geboorte bekijken hoe we preventief kunnen werken. En dat doen we in het Trampoline-project: kansen geven op een goeie ontwikkeling aan alle kinderen vanaf hun geboorte, met bijzondere aandacht voor de meest kwetsbaren. Lokale besturen nemen hier de initiatieven: dicht bij de mensen, via een integrale aanpak en gericht op ouders en professionals.

We werken dus aan een beleid dat bijdraagt aan het realiseren van kwaliteitsvolle en toegankelijke basisvoorzieningen. We streven naar een continuüm van initiatieven voor kinderen van 0 tot 6 jaar, waarbij we continu opvolgen welk traject we doorlopen met de kinderen en met de gezinnen om ervoor te zorgen dat ze maximale kansen krijgen.

In Trampoline draaien we proef in twee clusters van gemeentes: een in de regio Boom (met ook Niel en Rumst), en een in de regio Turnhout (met ook Oud-Turnhout, Arendonk en Ravels). Die hebben we gekozen op basis van cijfers die aangeven dat er in die gemeenten veel ongekwalificeerde uitstroom is, en dat er veel gezinnen in kwetsbare situaties wonen wat inhoudt dat het risico op ongekwalificeerde uitstroom groot is. Antwerpen en Mechelen zijn twee steden met dezelfde problemen, maar daar lopen al projecten en acties. Voor de kleinere steden en gemeenten is het minder evident om projecten op te starten. Daarom richten we ons met de provincie naar hen.'

Hoe zijn jullie concreet te werk gegaan in Trampoline?

Kathleen Helsen: 'We hebben eerst samen met de lokale besturen in kaart gebracht welk aanbod er vandaag al is. Dat gaat dan bijvoorbeeld over consultatiebureaus van Kind en Gezin, kinderdagverblijven, onthaalouders, Huizen van het Kind, kleuterscholen, peuterspeelpunten, verenigingen met een vrijetijdsaanbod en over organisaties met dienstverlening voor ouders. In de ene gemeente zijn er veel initiatieven, in de andere dan weer weinig. En waar er veel zijn, staan die soms los van elkaar en kennen ze elkaar niet, of zijn er veel in bepaalde wijken en dan weer minder in andere. Vanuit die data gingen we op zoek: welke acties moeten we opzetten? Hoe stemmen we het aanbod op elkaar af? En waar is er samenwerking, lokaal en bovenlokaal, mogelijk?

Daarvoor waren de wetenschappelijke inzichten over welke initiatieven een positieve impact hebben op de ontwikkeling van kinderen – die de provincie in samenwerking met VBJK deelden – een belangrijke basis. VBJK heeft daar heel veel expertise over. Dat was een aha-erlebnis voor de lokale werkgroepen. Die stelden vast dat ze al veel weten en goed doen, maar nog kunnen leren van die relevante en nieuwe inzichten. Deze input vormde de basis voor een kritische reflectie op het aanbod in de gemeenten.

Hersenonderzoek toont aan dat het belangrijk is om al op jonge leeftijd ervoor te zorgen dat de hersenen verbindingen leggen die een mens nodig heeft om goed te kunnen functioneren en om problemen op te lossen. We moeten die hersenontwikkeling dus stimuleren. Uit onderzoek blijkt ook dat het effect van preventie het grootst is bij kinderen in kwetsbare omstandigheden, een reden te meer om daarop in te zetten. Met als bijkomende uitdaging dat je die gezinnen als lokaal bestuur ook bereikt en dat je die mensen ertoe beweegt om in te tekenen op de acties die je aanbiedt. En dat proberen we met Trampoline bij lokale besturen en andere partners in beweging te zetten'.

Het is dus heel belangrijk om van bij de geboorte in kaart te brengen welke gezinnen in kwetsbare omstandigheden leven?

Kathlen Helsen: 'Inderdaad. Daarom stimuleren we het gebruik van de tool 'Born in Belgium'. Aan de hand van een vragenlijst wordt de psychosociale kwetsbaarheid van de zwangere vrouw in kaart gebracht. Die informatie wordt gecentraliseerd en gedeeld met professionals uit zowel de medische als de sociale sector. Binnen Trampoline stimuleren we organisaties uit verschillende levensdomeinen om partner te worden, zoals de sociale diensten van lokale besturen.

De informatie die materniteiten en gynaecologen hebben, stroomt door naar de andere actoren, zoals de consultatiebureaus van Kind en Gezin of het lokale bestuur, zodat zij goed op elkaar afgestemd de juiste initiatieven kunnen nemen om samen met de ouders de kwetsbaarheden te verminderen.

Er zijn al veel professionals actief, maar ze werken vaak te versnipperd. En dus benutten we niet alle mogelijkheden. Zo zouden bij de taalontwikkeling openbare bibliotheken een heel interessante rol

→

© Jens Mollenvanger

kunnen vervullen samen met de kinder- en jeugddienst en de sociale centra, en in overleg met Kind en Gezin. Maar die verbindingen leggen we nu nog te weinig. Met Trampoline proberen we de muren tussen de verschillende organisaties en domeinen te doorbreken, en integraal en transversaal te werken. We vertrekken vooral vanuit de noden van de gezinnen zelf en vanuit de buurten en omgevingen waarin die kinderen opgroeien. Want als je één schakel mist in dat continuüm, verhoogt het risico op ongekwalificeerde uitstroom. En langzaamaan werkt dat wel: ondertussen zijn lokale besturen zelf gestart met Boekstart, een samenwerking van het lokaal bestuur met de bibliotheek en Kind en Gezin.

We merken dat vandaag, vanuit lokale besturen en andere instanties, erg ingezet wordt op digitalisering. Veel besturen communiceren vooral via mail met hun inwoners. We weten dat deze vorm van communicatie weinig effectief is. Het is nodig om in te zetten op persoonlijke contacten. Vooral als het gaat om gezinnen die in kwetsbaarheid leven, is outreachend werken de sleutel. Het is cruciaal om vertrouwen op te bouwen en nodig om de stap te zetten naar organisaties en activiteiten. Anders bereik je de doelgroep en je doel niet. We hebben dus brugfiguren nodig die contact leggen met gezinnen in kwetsbaarheid, die uitleggen dat er initiatieven zijn zoals peuterspeelpunten en uitleggen waarom het zo belangrijk is om ernaartoe te gaan voor de ontwikkeling van hun kinderen. Dat hebben een aantal lokale besturen ondertussen opgestart. Ten slotte is het ook belangrijk dat die basisvoorzieningen kwalitatief zeer goed zijn. Daarom hebben we heel wat expertise ingebracht in het Trampolineproject over hoe je kwaliteitsvolle basisvoorzieningen uitbouwt, wat de indicatoren zijn die je moet in kaart brengen en waaraan je moet werken om kwaliteitsvolle voorzieningen te hebben.'

Hoe zou je de rol van de Provincie Antwerpen in het project specifiek omschrijven?

Kathleen Helsen: 'Wij brengen kennis binnen bij de lokale besturen die ze vandaag nog niet of onvoldoende hebben om het juiste te doen in functie van een goede ontwikkeling van kinderen op hun grondgebied. Op basis van die kennisoverdracht volgen wij goed op hoe gemeenten ermee aan de slag gaan. Zowel het aanbod als de methode is van belang om de juiste keuzes te maken en acties te realiseren. We leggen als provincie de verbinding tussen experten van VBJK en de lokale besturen en tussen de lokale besturen onderling. We zoeken ook naar verbinding tussen de andere voorzieningen die reeds aanwezig zijn, en tussen lokale besturen en andere voorzieningen die elders aanwezig zijn maar nog niet in de betreffende gemeente. Daarnaast ondersteunen en superviseren we die lokale besturen. We hebben een voltijdse coördinator voor het Trampoline-project aangesteld die continu in contact blijft met de lokale besturen en ondersteuning aanbiedt waar nodig. En we stimuleren ook de initiatieven. Lokale besturen staan, zeker sinds de coronapandemie, voor vele uitdagingen, dus geven we stimulansen om verder te werken en om samen te blijven zoeken. Want voor kleinere gemeenten is het niet vanzelfsprekend om op eigen kracht een problematiek als vroegtijdig schoolverlaten aan te pakken. Daarom is het cruciaal dat wij als Provincie Antwerpen onze schouders eronder zetten. En daarmee zijn we voortrekkers in Vlaanderen.

We zien ook dat de lokale besturen al serieuze stappen hebben gezet. Ze hebben erg veel bijgeleerd over welke mogelijkheden ze hebben. Ze hebben

heel concrete initiatieven genomen. Ze hebben een plan van aanpak en ze weten wat ze de komende jaren nog moeten doen om stappen vooruit te zetten. Daar hebben we met Trampoline echt het verschil gemaakt. Maar we zijn er nog niet. We moeten het project verderzetten om het volledige continuüm te verzorgen. En we moeten ook de opgebouwde expertise, inzichten en ervaring in die zeven gemeenten overdragen naar andere gemeenten, en hun de mogelijkheid bieden om onder begeleiding van Provincie Antwerpen en VBJK ook zo'n project op te starten'.

Je hele carrière staat in het teken van onderwijs. Vanwaar die drive?

Kathleen Helsen: (lacht) 'Wellicht heb ik het met de paplepel meegekregen. Mijn moeder was leerkracht. Zij ging in de zomervakantie op huisbezoek bij zowel de kinderen die zij in de klas had gehad, als bij de kinderen die in haar klas zouden terechtkomen na de vakantie. Ik ging soms mee. Daar leerde ik hoe belangrijk het is om de verbinding te leggen met de thuiscontext. Tijdens de zomervakantie organiseerde zij op woensdagen speldagen voor de kinderen van het dorp. Dat was een zomerschool avant la lettre. Haar job was een engagement 7/7 en 365 dagen per jaar. Daar heb ik ook mijn basishouding aangeleerd om veel aandacht te schenken aan kinderen in kwetsbare omstandigheden. Ik deed dit als jeugdleider, maar ook als leerlingenbegeleider verbonden aan scholen met deeltijds onderwijs. Wij probeerden telkens om het beste in deze jongeren naar boven te halen en de resultaten mogen gezien worden. Ook in het Vlaams Parlement was de inzet voor de meest kwetsbaren een rode draad in mijn werk. Want als overheid moeten we ruimte geven aan wie op eigen kracht door het leven kan, maar ook steun en begeleiding aan diegenen voor wie het niet allemaal vanzelfsprekend is. Want ook zij hebben recht op goed onderwijs en een goede job. Ik kan er enorm van genieten om resultaten te zien van mijn werk, te zien dat kinderen kansen grijpen, dat leraren gemotiveerd zijn om een moeilijke opdracht te volbrengen, of nu te zien dat lokale besturen initiatieven nemen die ze zonder Trampoline nooit zouden hebben genomen.'

© Jens Mollenvanger

KATHLEEN HELSEN
gedeputeerde Provincie Antwerpen